

Grundtvigske menigheder i Thy

– en kortfattet oversigt

Søren Anker-Møller (1920-99) udsendte i julen 1998 den følgende lille »oversigt« som julehæfte til familie, venner og bekendte, mens han endnu var erhvervsaktiv som »bønholder« ved Hansted Hospital ved Horsens. Artiklen bringes med Inge Anker-Møllers tilladelse.

At finde tilbage til de første spirer til åndelige bevægelser er vistnok en umulig opgave. Den slags fortaber sig oftest i det dunkle. Det samme gælder i nogen måde sådanne bevægelser videre udvikling og udbredelse fra egn til egn.

Det følgende skal da også opfattes som spredte træk af en historie, hvor der på ingen måde går i dybden, men blot gøres et beskedent forsøg på at udrede nogle af de i sandhed filtrede tråde, der er karakteristiske for Thylands grundtvigske »geografi«.

Vi begynder i Hurup, hvor der i årene 1888-93 virkede en meget afholdt sognepræst ved navn K. Christensen. Han havde ikke alene god tilslutning af sine egne sognebørn, men ved hans gudstjenester så man ofte folk fra andre sogne, deriblandt adskillige familier fra Nordthy, især fra Hundborg.

Efter at pastor Christensen var blevet forflyttet til et embede på Fyn, synes Hundborg-folkene at have fået en aftale i stand med Morten Larsen, der på dette tidspunkt var valgmenighedspræst (senere frimenighedspræst) i Holstebro. Gennem 10 år prædikede Morten Larsen således hver tredje søndag i Hundborg kirke og havde mange konfirmander fra Thy, som så i konfirmationsalderen tjente på Holstebro-egnen.

I samme periode oprettedes Thylands Højskole i Hundborg, hvor den nybagte teologiske kandidat Thyge Thygesen fra 1901 og gennem syv år virkede som forstander og jævnlig holdt gudstjenester på højskolen, så at han på denne måde kunne aflaste Morten Larsen. Thygesen blev senere præst for Træden Valgmenighed.

Her skal det også med i billedet, at en af Morten Larsens kapellaner, Nikolaj Lomholt, 1907-17 virkede som sognepræst i Snedsted og samlede grundtvigsksindede folk fra flere sogne. Mange andre forhold har utvivlsomt medvirket til at berede jordbunden, og da Lomholt i 1917 forflyttedes til Aalborg, følte mange, at tiden nu var inde til at søge samling på den meget spredte grundtvigske virksomhed i Sydthy.

I 1918 oprettedes Thy Valgmenighed, hvis første præst blev Søren Noe-Nygaard, seminarieuddannet og i en årrække forstander for Ribe Seminarium. Han fik bopæl i Hurup, og hans virke faldt væsentlig i Sydthy, idet han fortrinsvis prædikede i Vestervig og Hundborg. Noe-Nygaard var meget afholdt, men hans tid i Sydthy blev kun kort, idet han i 1921 blev præst for Bering Valgmenighed.

Efter Noe-Nygaards bortrejse skulle valgmenigheden i Sydthy have ny præst,

Kristian Anker-Møller fotograferet hos Gram i Thisted, mens han var præst i Thorsted fra 1927 til sin død i 1931.

og valget faldt på sognepræsten i Velling ved Ringkøbing, Kristian Anker-Møller, der med sin familie fik bopæl – først en kort tid i Hurup, senere i Vestervig, hvor valgmenigheden lod opføre en ny præstebolig. Efter få års forløb opstod der imidlertid uro i valgmenigheden. Grunden her til var, at Kristian Anker-Møller blev indviklet i en strid med biskop Chr. Ludwigs i Aalborg. Striden drejede sig om, hvorvidt den fra Porto Novo Missionen i Indien hjemmевærende missionær, Anne Marie Petersen, kunne få lov til at tale fra prædikestolen. Biskop Ludwigs nedlagde forbud, fordi han fandt det utilstedeligt, at en kvinde fik adgang til en prædikestol. Kristian Anker-Møller nægtede at rette sig efter det biskoppelige forbud og udtrådte

af Folkekirken. (I et indlæg i sagens anledning omtaler Kristian Anker-Møller prædikestolen som »dette ophøjede møbel«.)

Situationen var nu den, at hvis valgmenigheden i Sydthy ville beholde Kristian Anker-Møller som deres præst, måtte man udtræde af Folkekirken og følge ham ud i en frimenighed. Dette forhold medførte en spaltning af Thy Valgmenighed, idet nogle af medlemmerne – især i Hundborg – var villige til at følge Kristian Anker-Møller ud i en frimenighed – men derom senere. Andre ønskede ikke at tage dette skridt, men fortsatte Thy Valgmenighed med Gustav Chr. Petersen-Bønding som deres præst. Petersen-Bønding havde ikke teologisk uddannelse, men havde i årene 1909-12 været lærer på Thylands Højskole i Hundborg og var efter en årrække i friskolens tjeneste blevet rejsesekretær for Santal-Missionen. Efter syv års virke i Sydthy blev han præst for Aulum-Vinding-Vind Valgmenighed.

Nu var valgmenigheden i Sydthy i svære vanskeligheder, idet man faktisk ikke havde råd til at ansætte en ny præst. I 1926 henvendte man sig derfor til præsten for Lemvig Valgmenighed, J. Chr. Hejlesen, og bad ham om at blive præst for Thy Valgmenighed sideløbende med stillingen som præst for Lemvig Valgmenighed. Hejlesen forelagde henvendelsen for Lemvig Valgmenigheds menighedsråd, der vedtog følgende udtalelse: »Menighedsrådet for Lemvig Valgmenighed ser meget gerne, at pastor Hejlesen yder Thy Valgmenighed præstelig hjælp og overlader derfor til pastor Hejlesen at træffe aftale med Thy Valgmenighed, idet menighedsrådet dog helst ser, at hjælpen bliver af midlertidig art«. Det følgende år – 1927 – aflagde derfor tre medlemmer af Thy Valgmenighed et besøg i Lemvig, og man vedtog da at etablere den ønskede

bistand, dog ikke længere end til oktober 1927. Samme år arrangerede Lemvig Valgmenighed en udflugt til Bovbjerg, hvortil også medlemmer af Thy Valgmenighed var indbudt, så samarbejdet synes at have været fuldt etableret.

1931 blev J. Chr. Hejlesen imidlertid præst for Københavns Valgmenighed. Han afløstes af sognepræsten i Mygind ved Randers, Jakob Martin Busk Sørensen, der ligesom sin forgænger i hvert fald i perioder synes at have ydet præstelig bistand i Sydthy. Ved Lemvig Valgmenigheds 25-års jubilæum i 1956 blev der således bragt en lykønskning og tak for pastor Busk Sørensens betjening af kredsene i en længere årrække. Når der her tales om »kredsene«,

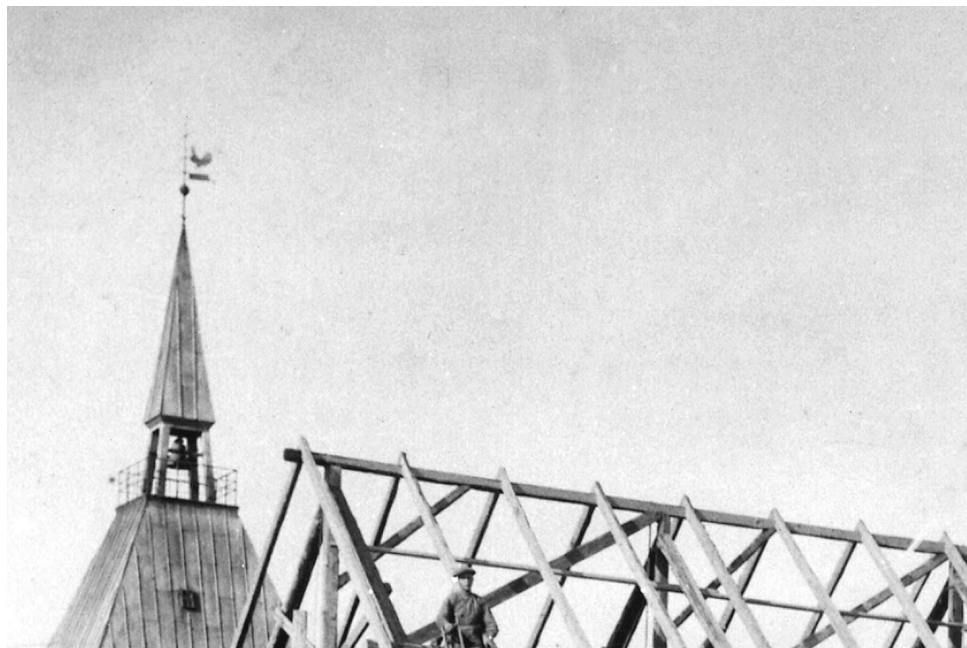

Kristian Anker-Møller uden for Thorsted frimenighedskirke sammen med Mikkel Skaarup.

hænger det sammen med, at Thy Valgmenighed faktisk var blevet nedlagt, og at det grundtvigske arbejde nu blev videreført af diverse kredse af Kirkeligt Samfund. Busk Sørensen prædikede således en gang månedlig for en kreds i Hurup, og andre grundtvigske præster synes også nu og da at have holdt gudstjeneste for Kirkeligt Samfunds kredse i Sydthy.

Mens en del af medlemmerne af Thy Valgmenighed i Sydthy således havde søgt at videreføre valgmenigheden, idet de ikke havde ønsket at følge Kristian Anker-Møller ud i en frimenighed, var der en anden fløj af valgmenigheden, der ikke havde betænkeligheder i så henseende. Det gjaldt navnlig medlemmerne fra Hundborg, der nu brød med Thy Valgmenighed og indgik i et samarbejde med Thy Frimenighed, der havde sit tyngdepunkt i Nordthy, navnlig i Thorsted og egnen deromkring. Thy Frimenighed var oprindelig en »filial« af Morsø Frimenighed og fra 1906 med egen kirke i Thorsted. Fælles præst for frimenighederne på Mors og i Thy var Thorvald Balslev, der havde bopæl i Øster Jølby på Mors. Da Balslev i 1925 blev præst for Vartov, udskiltes Thy Frimenighed fra Mors og valgte sammen med Hundborg Kristian Anker-Møller til præst. Egen kirke havde Thorsted som nævnt haft siden 1906, og der opførtes nu en ny præstebolig i Thorsted. Gudstjenesterne i Hundborg afholdtes i sognekirken.

Kristian Anker-Møller døde i 1931, og kredsene i Thorsted og Hundborg enedes om til deres præst at vælge Frede Frederiksen, friskolelærer i Ellede ved Kalundborg. Det viste sig imidlertid, at samarbejdet mellem Thorsted og Hundborg snart løb ind i store vanskeligheder. I 1938 flyttede Frede Frederiksen til Træden Valgmenighed, hvor han afløste Thyge Thygesen, og

Jørgen Andersen, der var præst i Thorsted fra 1939 til sin død i 1955, fotograferet i haven til sin bolig, Hjordalvej 18.

der opstod nu en bitter strid mellem Thorsted og Hundborg om, hvem der skulle være præst for Thy Frimenighed efter Frede Frederiksen. Udgangen på stridighederne blev, at frimenigheden splittedes, og de to kredse valgte hver sin præst. Thorsted, der beholdt navnet Thy Frimenighed samt kirken i Thorsted, valgte Jørgen Andersen, tidligere i en årrække sømandsmissionær i Andrea Franks Mission i Calcutta, derefter 1926-39 bestyrer af sømandshjemmet på Sankt Annæ Plads i København. Hundborg Frimenighed valgte Enrico Bjerre, der var uddannet på præsteskolen Grand View College i USA, og som efter forskellig lærervirksomhed blev hjælpepræst hos Niels Dael.

Noget fast og forpligtende samarbejde mellem Thorsted og Hundborg er det siden

splittelsen i 1938 ikke lykkedes at etablere. I 1955 døde Jørgen Andersen, og i de følgende fem år fik Thorsted Frimenighed hjælp fra forskellige præster på egnen, især Svend Krøigaard, præst for Morsø Frimenighed, – Holger Andersen, sognepræst i Visby-Heltborg, samt Georg Langkjer, sognepræst (senere provst) i Hunstrup-Østerild.

I 1957 forlod Enrico Bjerre Hundborg for at blive præst i Ansager. Som hans efterfølger valgte Hundborg i 1960 Folke Trier Hansen, der i en årrække havde holdt højskole i Abild efter meget frie linjer, og som i 1943 var blevet præsteviet af Aage Møller, Rønshoved. Skønt præst for Hundborg blev Folke Trier Hansen tilknyttet Thorsted som »fast daglejer«, som han selv udtrykte det, og de to kredse gjorde således

i en periode brug af samme præst, uden at der var tale om noget egentligt samarbejde de to kredse imellem.

I 1979 døde Folke Trier Hansen. Året efter blev der forsøgsvis indgået en aftale mellem Thorsted og Poul Grosbøll, der efter bl.a. at have virket som præst for Sønder Nærå Valgmenighed nu boede som pensioneret i Nibe. Grosbøll blev boende i Nibe og betjente herfra Thorsted Frimenighed gennem 15 år indtil 1995. Hundborg syntes fremdeles ikke at være interesseret i noget formaliseret samarbejde med Thorsted, men der etableredes dog en aftale om, at Grosbøll fire gange årligt prædikede i Hundborg, og at Thorsted-folkene

disse fire gange forrettede deres kirkegang i Hundborg, ligesom der da også de øvrige søndage nu og da sås Hundborg-folk i kirken i Thorsted.

1995 ophørte Grosbøll med at være præst i Thorsted, men prædikede fortsat nu og da i Hundborg. Dette havde som konsekvens, at Thorsted alene måtte søge sig en præst. Valget faldt på Svend Thorgaard, tidligere forstander for Thestrup Højskole, nu lærer på Strib Efterskole. Thorgaard blev indsat som præst for Thorsted Frimenighed første søndag i advent 1995.

Da Grosbøll fratrådte som præst for Hundborg, forventede adskillige, at Hundborg nu kunne ønske at slutte op om Thor-

Folke Trier Hansen var frimenighedspræst i Hundborg fra 1960 til sin død i 1979, men samtidig var han tilknyttet frimenigheden i Thorsted. Han er her fotograferet den 27. marts 1966 sammen med sin kone Karen la Cour. Folke sidder med Solveig Gravesen, som han samme dag har døbt i frimenighedskirken i Thorsted. Præsteparret er omgivet af barnets forældre, Dorte og Niels E. Gravesen, der begge har været højskoleelever hos Karen og Folke i Abild. Dorte Gravesen sad 18 år i bestyrelsen for Thorsted Frimenighed, og da hun trak sig ud i 1997, havde hun været formand i 14 år.

Menigheden forsamlet uden for Thorsted Frimenighedskirke ved kirkens indvielse i 1906.

gaard som præst i fællesskab med Thorsted. Men Hundborg gik endnu engang deres egne veje og fik etableret et samarbejde med præsten for Bøvlingbjerg

Valgmenighed, Kurt Andersen, således at denne seks gange om året holder eftermiddagsgudstjeneste i Hundborg. Og således er situationen i skrivende stund i året 1998.

UDVIDET BIOGRAFI

Søren Anker-Møller blev født i Velling ved Ringkøbing i 1920. I 1950 tog han teologisk embedseksamen fra Københavns Universitet og blev umiddelbart efter ansat som kaldskapellan ved Skt. Mortens Kirke i Randers. Efter et intermezzo som fængselslærer i Renbæk i Sønderjylland opfordredes Søren Anker-Møller til at blive præst for Kerteminde-Dalby Valgmenighed, hvor han virkede 1958-64. I 1968 vendte han tilbage til Folkekirken, idet han blev præst for Gangsted-Søvind menigheder i Århus Stift. 1968-83 var han præst ved Klosterkirken i Horsens. Efter at

være gået på pension overtog han hvervet som »bønholder« ved Hansted Hospital ved Horsens – et hverv, han stadig aktivt røgtede, da han døde i august 1999. – Søren Anker-Møller udsendte i julen 1998 ovenstående lille »oversigt« som julehæfte til familie, venner og bekendte under titlen »Kortfattet oversigt over de grundtvigske menigheders historie i Sydthy og Nordthy«.

For at tydeliggøre er der i næstsidste afsnit foretaget en omformulering, som ikke har betydning for det indholdsmæssige.